

شورای سیاستگذاری حوزه های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

مدرسه علمیه حضرت زینب سلام الله عليها

شهرستان یزد

عنوان :

راه های درمان حب دنیا از منظر امام علی علیه السلام

استاد راهنما :

سرکار خانم محبوبه استقامت

محقق :

اکرم مرادی باغییدی

بهار ۹۶

صلى الله عليه وسلم

چکیده

دین مبین اسلام همواره پیروان خود را به رعایت فضائل اخلاقی و ترک رذائل آن دعوت می‌نماید. حب دنیا، یکی از رذایل اخلاقی و سرمنشأ اغلب گناهان است؛ به همین علت امام علی علیه السلام پیشوای متقیان در کلام نورانی خود بارها به دنیا و حب به آن اشاره کرده اند.

مولا علی علیه السلام که خود پیشوای متقین جهان هستند راه درمان این رذیله اخلاقی را، شناخت صحیح دنیا، یادآوری مرگ و جهان آخرت، تفکر در ناپایداری دنیا، عبرت از گذشتگان، قناعت و زهد می‌دانند.

کلیدواژه: حب دنیا، امام علی علیه السلام، درمان حب دنیا.

مقدمه

انسان ها در طول زندگی دنیوی خود به چیزهای زیادی علاقه مند می شوند ، گاهی این علاقه مندی، سبب ایجاد وابستگی و محبت می شود ؛ از جمله این محبت ها ، حب دنیا است که بسیار فراگیر بوده و بیشتر افراد را اسیر خود می کند .

این محبت ، که از شایع ترین رذایل اخلاقی است سبب دوری انسان از خداوند و فراموشی جهان آخرت می شود و سرمنشأ بسیاری از قتل ها ، فسادها و فتنه ها است.

بنابراین یکی از مهمترین مسائل که می بایست مورد توجه همگان قرار گیرد ، همین محبت به دنیا است. محبتی که می تواند انسان را از محبوب حقیقی خود دور کرده و به ورطه ی هلاکت بکشاند .

بنا بر آن چه گفته شد، برآن شدیم تا با انجام تحقیقی راه های درمان حب دنیا را از منظر امام علی علیه السلام که خود پیشوای متقیان عالم هستند و نمونه ی کاملی از یک زاهد واقعی بوده اند بررسی کنیم .

تعریف و تبیین موضوع

حب دنیا یا به عبارت دیگر دوستی دنیا ، همان وابستگی و علاقه مندی به زندگی پوچ دنیایی است ؛ همان دنیایی که مورد مذمت خدا و اولیای الهی بوده است، دنیایی که در آن فقط به مادیات و لذائذ توجه شود و مردم آن به دنبال فراهم آوردن توشه ی سفر آخرت نباشند.

در میان ائمه اطهار علیهم السلام ، امام علی علیه السلام که امام المتقین هستند سخنان زیادی در مورد حب دنیا بیان فرموده اند و دنیا و وابستگی به آن را بسیار مذمت کرده اند .

راه های درمان حب دنیا کمک فراوانی به ریشه کنی این رذیله اخلاقی خواهد کرد. این درمان به صورت علمی و عملی خواهد بود تا با شناخت و علم بتوانیم به راحتی اقدام عملی را برای ترک حب دنیا انجام دهیم .

امام علی علیه السلام به عنوان پیشوای و راهنمای بشر ، تلاش فراوانی برای شناساندن رذایل اخلاقی به ویژه حب دنیا کرده اند و در خطبه ها ، نامه ها و بیانات ارزنده خود همواره دنیا و دلبستگی به آن را مذمت

کرده و انسان ها را به زهد و تلاش برای رهایی از رذایل اخلاقی دعوت کرده اند ، شیعیان نیز می بایست با توجه به کلام ایشان راه رسیدن به سعادت ابدی را پیدا کرده و برای رسیدن به آن تلاش کنند .

درمان در مورد حب دنیا به دو صورت علمی و عملی است .

۱- درمان علمی

حب دنیا یک رذیله‌ی اخلاقی فراگیر است و همچنان که گفته شد ریشه‌ی اصلی آن جهل است پس باید برای درمان جهل و نادانی را از بین برد و به فرموده‌ی امام علی علیه السلام این جهل با تفکر درمان می شود .

«الفکر ینیر اللب»؛ فکر و اندیشه خرد و عقل را نورانی کند.^۱

وقتی انسان با فکر و اندیشه ، جهل را از خود دور کند از گمراهی در امان خواهد بود و به راحتی می تواند رذایل اخلاقی را از وجود خود پاک کند . همچنان که امام علیه السلام در روایت دیگری ضرورت تفکر را این گونه بیان می کنند :

« عَلَیْكَ بِالْفِكْرِ فَإِنَّهُ رُشْدٌ مِنَ الضَّلَالِ وَ مُصْلِحُ الْأَعْمَالِ ؛ بر تو باد به فکر و

اندیشه که به راستی فکر و اندیشه راه یابی است از گمراهی، و اصلاح کننده کارها

است.^۲

بنابراین مهمترین راه درمان و از بین بردن حب دنیا تفکر در امور است که این رذیله را از قلب انسان بیرون کند . تفکر در امور که ذکر خواهد شد باعث می شود تا با درک بی وفایی و بی اعتباری دنیا به سراغ درمان عملی از بین بردن حب دنیا بپردازیم .

۱ . عبدالواحد ، تمیمی آمدی ، ترجمه غررالحکم و دررالکلم ، (ترجمه سید هاشم رسولی محلاتی)، ج ۲ ، چاپ

دوم ، تهران ، دفتر نشر فرهنگ اسلامی ، ۱۳۷۸ ه ش، ص ۲۹۱ .

۲ . همان ، ج ۲ ، ص ۲۹۵ .

مسکن، لذات، مال و ثروت، جاه و منصب، نزدیک شدن به افراد، خصوصاً زمامداران بهره‌بری نمی‌کند و اگر به علتی دنیا را از دست بدهد، حالش دگرگون نمی‌شود، بلکه خود را از تمام علایق پاک نموده و علاوه بر قناعت کردن به آنچه در اختیار دارد رغبتی به جمع مال و منال نداشته، با ساده زیستی و به اندازه نیاز و احتیاج به دنیا دست درازی می‌کند.^۱

نمونه‌ی بارز زاهد حقیقی خود امام علی علیه السلام بودند که در اوج قدرت و دستیابی به بیت المال، فقر اختیاری را برگزیدند و تنگ معیشتی را بر تمکن و برخورداری و تنعم ترجیح دادند.^۲

امام علی علیه السلام نیز، در کلام زیبای خود زاهد را این گونه توصیف می‌کنند:

«مردی نزد امیر المؤمنین علیه السلام آمد و گفت: ای امیر المؤمنین علیه السلام! به من سفارشی کن در باره یک راه خیری که بدان نجات یابم، امیر المؤمنین علیه السلام فرمود: یا سائل! خوب گوش کن، و سپس بفهم و سپس یقین کن و سپس به کار بند و بدان که: مردم سه دسته‌اند: زاهد و صابر و راغب، اما زاهد آن است که هر اندوه و شادی از دلش رخت بر بسته نه به چیزی از دنیا شاد شود و نه بر چیزی از آن که نیابد و یا از دست بدهد افسوس خورد، او آسوده خاطر است،»^۳

طبق سخن امام علی علیه السلام بر دنیا افسوس نمی‌خورد و این افسوس نخوردن به این دلیل است که به دنیا و مادیات آن هیچ تعلق خاطری ندارد و به آن‌ها دلبسته نمی‌شود. پس کسی که به درجه زهد رسید با حفظ خود از گرفتاری در دام دنیا، در مرتبه‌ی زاهدان قرار می‌گیرد.

برخی از مردم دنیا پرست از عنوان این کلمه استفاده کرده، و با تظاهر به زهد و ترک دنیا، تحصیل عنوان و مقام کرده و تأمین زندگی می‌کنند. و باید متوجه شد که حقیقت زهد وقتی محقق می‌شود که دل انسان زاهد باشد، یعنی دل در اثر توجه به خدا و علاقه به زندگی معنوی و روحانی؛ ترک دنیا و عیش دنیوی و اعراض از اسم و رسم و عناوین ظاهری کند. و اگر زهد حقیقی نباشد، گذشته از آنکه این آدم

۱. عباس، اسماعیلی یزدی، همان، ص ۷۳.

۲. احمد، معزی، سیمای پرهیزکاران (شرح خطبه متقین از نهج البلاغه و ترجمه منظوم آن)، چاپ اول، یزد، علم نوین، ۱۳۸۳هـ ش، ص ۶۰.

۳. محمد بن یعقوب، کلینی، اصول کافی، (ترجمه و شرح، محمد باقر، کمره ای)، ج ۵، ص ۵۶۷.

غرق در دنیا است، از مردم دنیا پرست و مادی هم به مراتب بدتر و محجوب تر است، زیرا او می‌خواهد با هزاران تزویر و فریب و حيله‌گری و شرک و ریا کاری مقاصد دنیوی خود را تأمین کند.^۱

پس زهد هم باید از عمق جان باشد و زاهد از اعماق قلب خود خواهان زهد باشد و تنها تظاهر و فریب نمی‌تواند ریشه حب دنیا را از دل خارج کند و تنها کسانی موفق به ریشه کنی حب دنیا می‌شوند که حقیقتاً از وابستگی‌های دنیا و تعلقات آن دل ببرند.

از مباحث گذشته می‌توان دریافت که برای درمان حب دنیا ابتدا باید با علم، قلب و روح خود را از علاقه مندی به دنیا رها کنیم و این کار تنها با شناخت صحیح دنیا، تفکر در ناپایداری دنیا، یاد مرگ و قیامت و همچنین عبرت گرفتن از سرگذشت پیشینیان انجام می‌شود و پس از به دست آوردن علم کافی، درمان عملی ما با قناعت و زهد است. که البته قناعت اولین اقدام و زهد نهایت و اکمال آن است و توجه باید داشت که زهد بر خلاف رهبانیت حضور در بطن جامعه و عمل به دستورات الهی در همه‌ی زمینه‌ها است.

۱. منسوب به جعفر بن محمد، امام ششم علیه السلام، همان، ص ۱۳۵.

نتیجه گیری

امیر مومنان علی علیه السلام در سخنان خود راه های مقابله و درمان حب دنیا را بیان می کنند . ایشان ابتدا همه را به تفکر دعوت می کنند ؛ تفکر برای شناخت بهتر دنیا و بی ارزش بودن آن ، تفکر در ناپایداری دنیا ، تفکر در نزدیکی مرگ و آخرت و تفکر در احوال گذشتگان . وقتی انسان از لحاظ روحی آماده شد نوبت به اقدام عملی می رسد که امام علیه السلام این اقدام را در قناعت و زهد می دانند . بی رغبتی به دنیا بهترین راه درمان این رذیله ی اخلاقی است ، به عبارت دیگر نه حسرت گذشته را خوردن و نه به انتظار آرزوهای دراز بودن .

فهرست منابع

* قرآن کریم

* نهج البلاغه

۱. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، تحف العقول (ترجمه: صادق، حسن زاده)، چاپ اول قم: انتشارات آل علی علیه السلام، ۱۳۸۲هـ ش.
۲. اسماعیلی یزدی، عباس، فرهنگ اخلاق، چاپ اول، قم: دلیل ما، ۱۳۹۰هـ ش.
۳. تمیمی آمدی، عبدالواحد، ترجمه غررالحکم و دررالکلم، (ترجمه سید هاشم رسولی محلاتی)، ج ۲، چاپ دوم، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۸هـ ش.
۴. دستغیب، عبدالحسین، قلب سلیم، ج ۲، چاپ دوم، مشهد: انتشارات هاتف، ۱۳۹۰هـ ش.
۵. دشتی، محمد، ترجمه نهج البلاغه حضرت امیرالمومنین علیه السلام، چاپ چهارم، قم: ظهور، ۱۳۸۹هـ ش.
۶. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، ترجمه و تحقیق مفردات الفاظ قرآن، (مترجم و محقق و مصحح: غلام رضا خسروی حسینی)، ج ۴، چاپ دوم، تهران، انتشارات مرتضوی، ۱۳۷۴هـ ش.
۷. کلینی، محمد بن یعقوب، أصول الکافی، (ترجمه: سید جواد، مصطفوی)، ج ۱، چاپ اول، تهران: کتابفروشی علمیه اسلامی، ۱۳۶۹هـ ش.
۸. مترجمان، تفسیر هدایت، ج ۱۵، چاپ اول، مشهد: بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس، ۱۳۷۷هـ ش.
۹. مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، مواعظ امامان علیهم السلام (ترجمه جلد ۷۵ بحار الأنوار)، (مترجم: موسی، خسروی)، چاپ اول، تهران: اسلامی، ۱۳۶۴هـ ش.
۱۰. معزی، احمد، سیمای پرهیزکاران (شرح خطبه متقین از نهج البلاغه و ترجمه منظوم آن)، چاپ اول، یزد، علم نوین، ۱۳۸۳هـ ش.

۱۱. مغنیه ، محمد جواد ، فی ظلال نهج البلاغه (حکمت ها) ، (مترجم : غلامحسین ، انصاری)
، چاپ اول ، تهران : سازمان تبلیغات اسلامی ، شرکت چاپ و نشر بین الملل ، ۱۳۹۲ ه ش .
۱۲. مکارم شیرازی ، ناصر ، پیام امام امیرالمومنین علیه السلام، ج ۴ ، چاپ اول ، قم : انتشارات
امام علی بن ابی طالب علیه السلام ، ۱۳۹۰ ه ش .
۱۳. منسوب به جعفر بن محمد، امام ششم علیه السلام، مصباح الشریعه و مفتاح الحقیقه ، (
ترجمه حسن ، مصطفوی) ، چاپ اول ، تهران ، انجمن اسلامی حکمت و فلسفه ایران ،
۱۳۶۰ ه .